

ZONDAG VAN DE TRIOMF VAN DE ORTHODOXIE

Het beeld is belangrijk in de Orthodoxie. Niet om het even welk beeld, maar wel de icoon, dit specifieke beeld dat de Orthodoxe Kerk zelf tot stand heeft gebracht, en waarvoor zovele martelaren en belijders met hun leven hebben getuigd.

De icoon is voor de Kerk meer dan een beeld; ze is de uitdrukking van de Orthodoxie als dusdanig, op hetzelfde niveau als de geschreven en de orale traditie.

De verering van de iconen is een dogma van de Kerk, geformuleerd door het zevende Oecumenisch Concilie: zij ontspruit aan het fundamentele dogma van de Kerk, m.n. haar belijden van de mensgeworden God. Het beeld van de God-mens getuigt van de realiteit van zijn menswording. De Kerk drukt dit uit in haar liturgie, vooral op het feest van de Triomf van de Orthodoxie.

De Kerk heeft ook steeds het sacrale karakter van de icoon verdedigd tegenover de laïcisering en de invloeden van de profane kunst. Maar de icoon is niet 'per se' draagster van het geloof van de Kerk, vooral niet wanneer ze gemaakt worden in tijden van decadentie. Het fundamentele criterium voor een icoon is niet haar artistieke schoonheid, maar haar waarheidsgetrouwheid.

Het Griekse woord 'eikon' betekent 'beeld'. Wij gebruiken dit woord hier in de globale betekenis van 'heilig beeld', zoals dat ook oorspronkelijk in Byzantium, gebruikelijk was: het betrof zowel fresco's, mozaïeken en beeldhouwwerken als geschilderde panelen.

De icoon is meer dan een ondersteuning van het gebed of een illustratie van het geloof; wie haar wil begrijpen moet doordringen tot de diepe zin van de

verering van de icoon. De gelijkenis tussen icoon en Eucharistie. De icoon is als de Eucharistie - maar op niet-sacramentele wijze - het zichtbare teken van het niet-zichtbare Lichaam van Christus. Net als de Eucharistie heeft zij een eschatologische betekenis, als teken van de nieuwe tijd, waarin wij zullen zien 'van gelaat tot gelaat'.

De icoon daarentegen blijft haar oorspronkelijke functie vervullen, nl. getuigen van de echte relatie tussen God en de mens. Zij openbaart een nieuw perspectief, die van de verheerlijkte wereld. Dit is de betekenis van de 'omgekeerde perspectief' op vele iconen. Ook inzake de ruimtelijkheid heeft de iconografie haar eigen regels: zij negeert bewust de diepte en plaatst alle elementen van de compositie in één enkel vlak, omdat de geestelijke realiteit die zij openbaart slechts één kan zijn; daarom verwerpt zij elke dimensionele 'achtergrond'.

De enige achtergrond op de icoon is het licht: niet zomaar 'een artistieke belichting', maar 'het ontoegankelijk licht van God', dat slechts waarneembaar wordt door een goddelijke 'energie'. Het is 'het licht van de Thabor' waarin de mensgeworden Zoon van God de glans van zijn heerlijkheid heeft gemanifesteerd. Dit licht behoort tot de essentie van elke icoon en wordt best gesymboliseerd door goud. Niet het goud echter is het licht, maar het weerspiegelt het best deze goddelijke energie.

De Theologie van de icoon -Leonid Ouspensky (1902-1987)

